

Vergaderjaar 1984–1985

18 351

**Regeling van het lidmaatschap van het koninklijk huis
(Wet lidmaatschap koninklijk huis)**

Nr. 4

VOORLOPIG VERSLAG

Vastgesteld 12 november 1984

De vaste Commissie voor Binnenlandse Zaken¹, met het onderzoek van bovengenoemd wetsvoorstel belast, heeft de eer van haar voorlopige bevindingen als volgt verslag te doen.

1. Algemene opmerkingen

De leden behorende tot de fractie van de P.v.d.A. hadden met enige verwachting uitgekeken naar het onderhavige wetsvoorstel na de intrekking van wetsvoorstel 15 673 op 22 december 1980. Immers, deze intrekking hield verband met de aanvaarding door de Tweede Kamer van een amendement Brinkhorst (15 673 nr. 13), waarbij het lidmaatschap van het koninklijk huis in vergelijking tot het voorstel van de regering werd beperkt.

De regering blijkt nu de opvatting van haar voorganger in 1980 te delen dat deze beperking niet aanvaardbaar is. Kennelijk is de regering ervan overtuigd, dat zij voor deze opvatting nu wel een kamermeerderheid zal weten te verkrijgen – inclusief de voltallige V.V.D.-fractie – nu zij een in hoofdzaak ongewijzigd wetsvoorstel indient.

Deze leden constateerden overigens dat de regering het voormalige amendement-Van der Sanden (15 673, nr. 16), dat het lidmaatschap van het koninklijk huis koppelt aan het recht van erfopvolging, als grondslag voor haar wetsvoorstel heeft overgenomen. Zij aanvaardden dit als een feit. Tegelijkertijd wilden zij evenals bij wetsvoorstel 15 673 benadrukken, dat naar hun oordeel de regering beter een ander uitgangspunt had kunnen kiezen. Immers nu worden op dit moment die dertien leden van de koninklijke familie, die voor de erfopvolging in aanmerking komen of die de kroon hebben gedragen, lid van het koninklijk huis. Vanzelfsprekend aanvaardden deze leden deze staatsrechtelijke positie voor Hare Majesteit de Koningin en haar echtgenoot, de gewezen drager van de kroon en haar echtgenoot en de vermoedelijke opvolger van de Koning en zijn broers. Wat deze laatste betreft konden deze leden bij nader inzien instemmen met de opvatting van de meerderheid van de Kamer, dat dezen zo nauw bij de uitoefening van het koningschap zouden kunnen worden betrokken, dat het lidmaatschap van het koninklijk huis in de rede ligt.

Ook voor wat betreft de positie van Prinses Margriet en haar echtgenoot, wilden deze leden aanvaarden dat in de feitelijke situatie van 1984 zij het lidmaatschap dienen te verkrijgen, mede gelet op het feit, dat zij de

¹ Samenstelling:

Leden: Stoffelen (PvdA), Evenhuis (VVD), Hermes (CDA), Rienks (PvdA), Jacobse (VVD), Wessel-Tuinstra (D'66), ondervoorzitter, Faber (CDA) voorzitter, Hermans (VVD), Hennekam (CDA), Van der Burg (CDA), Schutte (GPV), Krajenbrink (CDA), Van Nieuwenhoven (PvdA), De Visser (PvdA), Hummel (PvdA), Wiebenga (VVD), Lauxtermann (VVD), Van der Heijden (CDA), Aiders (PvdA), Ernsting (CPN), Vermeend (PvdA).

Piv. leden: vacature PvdA, Korthals (VVD), Borgman (CDA), Van Ooijen (PvdA), Linschoten (VVD), Engwirda (D'66), Aarts (CDA), Dijkstal (VVD), Mateman (CDA), Van der Sanden (CDA), Van Rossum (SGP), Buikema (CDA), Tommel (D'66), Vos (PvdA), Castricum (PvdA), Franssen (VVD), Nijhuis (VVD), De Kwaadsterniet (CDA), Dales (PvdA), Van Es (PSP), Niessen (PvdA).

Koningin vele malen vertegenwoordigen. Maar nog steeds wilden deze leden ternauwernood aanvaarden dat het noodzakelijk is de vier zonen van Prinses Margriet de staatsrechtelijke positie van lid van het koninklijk huis te verlenen, terwijl op basis van het wetsvoorstel nu al vaststaat, dat zij dit weer zullen verliezen op het moment dat de huidige draagster van de kroon wordt opgevolgd. Nu aanvaardt de regering een afgeleide ministeriële verantwoordelijkheid voor vier kinderen, waarvan het zo goed als zeker lijkt, dat zij de kroon nimmer zullen beërven en waarvan de kinderen – de kleinkinderen van Prinses Margriet – geen lid van het koninklijk huis zullen zijn. Waarom, zo vroegen deze leden, wordt aan deze vier kinderen niet van jongs af aan de gelegenheid gegeven in vrijheid hun leven in te richten los van de kroon als staatsrechtelijk instituut? Is het redelijk hen nu lid van het koninklijk huis te maken en hen dit over een aantal jaren als zij volwassen zijn weer te ontnemen als de huidige draagster van de kroon wordt opgevolgd?

In dit verband vroegen deze leden of het niet verstandig zou zijn nu al uit te spreken, dat de regering voor de kinderen van Prinses Margriet niet voornemens zal zijn op grond van artikel 28 van de Grondwet aan de Staten-Generaal toestemming te vragen voor eventueel te sluiten huwelijken. Zij vernamen op dit punt graag de opvatting van de regering.

Deze leden benadrukten ten overvloede, dat het hen er niet om gaat een onderscheid te maken tussen wat wel wordt genoemd A-prinsen (lid van het koninklijk huis) en B-prinsen (geen lid van het koninklijk huis). Voor hen is het lidmaatschap van het koninklijk huis een staatsrechtelijke entiteit, dat uitsluitend dient om vast te stellen, wanneer de ministeriële verantwoordelijkheid wordt geactiveerd en wanneer niet.

De leden behorende tot de C.D.A.-fractie hadden met veel instemming kennisgenomen van het onderhavige wetsvoorstel. Met het aanhangig maken van dit wetsvoorstel bij de Staten-Generaal wordt voor de tweede maal in rond twaalf jaar uitvoering gegeven aan de grondwettelijke opdracht, die sinds 1972 bestaat, om in een wettelijke regeling vast te leggen welke personen lid zijn van het koninklijk huis.

De leden van de C.D.A.-fractie hadden bij de vorige gelegenheid reeds uitgesproken in grote lijnen te kunnen instemmen met het toen voorliggende wetsvoorstel 15 673. Het zal de regering niet verbazen dat dit voor het thans aanhangig gemaakte wetsvoorstel ook geldt. Immers in dit wetsvoorstel is een toen namens de C.D.A.-fractie ingediend amendement (15 673, nr. 8) verwerkt. Hiermee wordt naar de mening van deze leden volledig recht gedaan aan het hoofdcriterium voor de bepaling welke personen lid zijn van het koninklijk huis. Zij waren het met de regering eens dat het hoofdcriterium ingevolge het grondwettelijke bepaalde geen ander dan de erfopvolging kan zijn. Het thans voorliggende wetsvoorstel komt daaraan meer dan het vorige tegemoet.

Ten slotte wensten de leden behorende tot de C.D.A.-fractie vast te stellen, dat het begrip «openbaar belang», zoals een en andermaal door de regering in de memorie van toelichting gebruikt, niet door een vaste inhoud te omschrijven is en dus kan verschillen naar tijd en omstandigheden. Of staat de regering, binnen het kader van het onderhavige wetsvoorstel, wel een nader omschreven inhoud voor ogen? Deze leden meenden overigens, dat het functioneren van de ministeriële verantwoordelijkheid, gebaseerd als deze thans is op een 150 jaar oude ervaring, die voortdurend is aangepast aan nieuwe ontwikkelingen en omstandigheden het beste zal werken aan de hand van globale regels, die voldoende ruimte laten voor persoonlijke vrijheid, die niet onnodig belemmerd mag worden.

De leden van de fractie van de VVD hadden met belangstelling kennis genomen van het voorliggende wetsvoorstel. Een wetsvoorstel, zo stelden zij vast, dat dient om uitvoering te geven aan artikel 39 van de grondwet. Daarin staat imperatief voorgeschreven, dat wettelijk geregeld moet worden wie lid zijn van het koninklijk huis. Dat houdt, aldus deze leden, in, dat het blijvend ongeregeld laten van deze materie ontoelaatbaar is.

Daarom is er een rechtsplicht voor de regering om daartoe een voorstel te doen. De leden hier aan het woord stelden vast, dat de regering met de indiening van dit voorstel aan deze rechtsplicht vooral nog – en wel ten tweede male – had voldaan. Het is nu zaak om in gemeen overleg tussen regering en Staten-Generaal te komen tot voldoening aan het dwingende grondwettelijke voorschrift op dit punt.

Deze leden brachten de langdurige voorgeschiedenis van het wetsvoorstel naar in herinnering. Zoals bekend, is het inmiddels twaalf jaar geleden, dat de grondwetgever het huidige artikel 39 van de grondwet in het leven riep. Over de noodzaak van een exacte vastlegging van de omvang van het koninklijk huis wordt echter al veel langer gesproken, en wel een kleine twintig jaar. In dit licht bezien, en mede in aanmerking genomen het feit, dat een eerdere poging om inhoud te geven aan het grondwettelijke voorschrift niet geslaagd is, vroegen deze leden zich af, of de genoemde opdracht aan de wetgever niet te zwaar is geweest. Met inachtneming van de gewenstheid om duidelijkheid te verschaffen over de exacte omvang van het koninklijk huis, stelden zij, dat zulks – theoretisch – ook op andere wijze kan gebeuren, namelijk ofwel bij klein koninklijk besluit, dan wel op grond van een grondwetsbepaling, welke zou voorschrijven, dat bij algemene maatregel van bestuur tot vaststelling van de omvang wordt overgegaan. Dit neemt echter niet weg, dat de afweging van deze varianten destijds is gepleegd, en heeft geresulteerd in de keuze van de grondwetgever zoals zij is neergelegd in artikel 39 van de grondwet. De regering en de Staten-Generaal in hun huidige samenstelling hebben dan ook de plicht om aan dit voorschrift uitvoering te geven, tenzij wijziging hiervan opnieuw in overweging zou worden genomen.

De leden van de VVD-fractie memoreerden, dat voor de noodzaak om te komen tot een nauwkeurige vaststelling van de omvang van het koninklijk huis in de discussie van de afgelopen twintig jaar in hoofdzaak twee motieven zijn genoemd. Het eerste motief betreft het feit, dat in een aantal wetten en lagere regelingen rechtsgevolgen worden verbonden aan het lidmaatschap van het koninklijk huis. Het mag dan, zo wordt terecht gesteld, niet onduidelijk blijven voor welke personen die rechtsgevolgen gelden. Dit motief werd en wordt gedeeld door deze leden. Zij vroegen in dit verband aan de regering om nog eens exact weer te geven in welke wetten op dit ogenblik nog de onbepaalde uitdrukking «leden van het koninklijk huis» voorkomt. Zagen zij het goed dat de onbepaaldheid in de wetboeken van burgerlijke rechtsvordering, van strafrecht en van strafvordering inmiddels is vervangen door een exacte aanduiding van enkele aangewezen leden van het koninklijk huis? Is de constatering juist, dat de onbepaaldheid nu nog slechts voorkomt – voor wat betreft wetten in formele zin – in de Wet op de Raad van State, de Wet op de Lijkbezorging, de Wet op de Krijgstucht, het Wetboek van Militair Strafrecht, en uiteraard ook in artikel 40 van de Grondwet?

Kan de regering voorts aangeven, in welke lagere regelingen deze niet omgrensde uitdrukking momenteel nog voorkomt? Zijn er – analoog aan de recente beperkingen in de formele wetten – de laatste jaren ook in lagere regelingen bepalingen omtrent het koninklijk huis vervallen dan wel in hun aanduiding gepreciseerd, en zo ja, welke zijn dit? Zo nee, waarom heeft de regering een soortgelijke exercitie als bij de wetgeving in formele zin niet ondernomen? Is zij van plan zulks alsnog te gaan doen?

Ten slotte wilden de leden van de V.V.D.-fractie de aandacht vestigen op twee huns inziens ongelukkige grondwettelijke formuleringen. De eerste betreft het woord «is» in artikel 39 van de grondwet. Het ware huns inziens verkieslijker, als artikel 39 zou luiden: «De wet regelt, wie lid zijn van het koninklijk huis». Het woord «is» suggereert een enkelvoud, hetgeen verwarrend werkt. Veel bezwaarlijker vonden zij de verwarring, die kan ontstaan, doordat het begrip «huis» in twee verschillende gedaanten in de grondwet wordt vermeld, te weten «huis» in de artikelen 39 en 40, en «Huis» (met een hoofdletter) in artikel 41. Op zichzelf vonden deze leden de

formulering van artikel 41 al onleesbaar. Met de beste wil van de wereld is daaruit zonder kennisname van de wetshistorie niet te begrijpen, dat dit het recht van de koning op een eigen levenssfeer tot uitdrukking brengt; naast het feit, dat het primair de inrichting van de hofhouding betreft. Maar hun bezwaar werd nog versterkt door de verwarring welke mogelijk is met het huis in artikel 39. Is de regering bereid artikel 41 in zijn context van artikel 39 bij een komende wijziging van de grondwet nog eens op zijn merites te bezien?

De leden van de fractie van D'66 hadden met teleurstelling kennis genomen van de Regeling van het lidmaatschap van het koninklijk huis zoals die op 27 april 1984 door de regering is ingediend. Immers uit niets blijkt dat in het wetsvoorstel rekening is gehouden met de gevoelens zoals die tot uiting zijn gekomen bij de behandeling van wetsvoorstel 15 673, ingetrokken per brief van 22 december 1980, handelend over dezelfde materie. De wel zeer ruime toedeling van het lidmaatschap van het koninklijk huis aan alle potentiële troonopvolgers is immers anno 1984 niet meer van deze tijd, waarin juist meer nog dan vijf jaar geleden (ten tijde van het ingetrokken wetsvoorstel), het functioneren van de monarchie in een open en gedemocratiseerde samenleving op zo eigentijdse wijze gestalte krijgt. Daarnaast is juist in de afgelopen jaren tot ieders verdriet en zeker ook tot verdriet van de leden van de fractie van D'66 manifest geworden hoezeer inkapseling en beperking van persoonlijk functioneren voor een lid van het koninklijk huis traumatiserend kan werken. Het was voor de leden, hier aan het woord, dan ook onbegrijpelijk hoe deze regering met precies hetzelfde voorstel kan komen als de regering Van Agt-Wiegel. Voorts waren deze leden van mening dat wanneer de regering met een dergelijk voorstel komt, dat wederom alle potentiële troonopvolgers tot het koninklijk huis laat behoren, zij wel met zeer deugdelijke argumentatie naar voren moet komen. Daarvan is echter niets te bespeuren in het wetsvoorstel waarvan tekst en toelichting over het algemeen letterlijk dezelfde zijn als vijf jaar geleden. De amendementen Patijn en Brinkhorst worden in één zin aangestipt en «niet-geëigend» genoemd voor de duidelijkheid waaraan een regeling inzake lidmaatschap van het koninklijk huis moet voldoen. Waarop dit oordeel berust wordt niet aangegeven.

Wil de regering nog eens uiteenzetten waarop haar oordeel berust, dat met name het amendement Brinkhorst tot onduidelijkheid aanleiding zou kunnen geven of niet voor langere tijd gelding zou kunnen hebben?

Wij leven in een tijd waarin het koningschap zoals dat in Nederland functioneert niet ten *principale ter discussie* staat. Dat schept een klimaat waarin in alle vrijheid regelen kunnen worden gesteld ter afbakening van het lidmaatschap van het koninklijk huis. Tot op heden waren voor kinderen en kleinkinderen van de koning geen regels. Indien dan een regeling wordt opgesteld dient, door ervaring wijs geworden, mede te worden gelet op de effecten die deze regeling heeft. Daarmee doelden de leden van de fractie van D'66 zeker niet in de eerste plaats op de gevolgen van 's lands schatkist, maar bovenal op de gevolgen voor de persoonlijke vrijheid voor de leden van de koninklijke familie. Het kan de regering immers, evenmin als deze leden, niet zijn ontgaan, dat het, al dan niet tijdelijk, veelvuldig buitenslands vertoeven van leden van het koninklijk gezin mede gezien kan worden als een behoefte om tot werkelijk persoonlijke ontplooiing te komen. Nu kan de regering hiertegen in brengen dat het hier veeleer de publieke belangstelling en de soms onbescheiden nieuwsgierigheid zijn die de betrokkenen hinderen, dan het feit van de ministeriële verantwoordelijkheid voor hun daden die het openbaar belang raken. Tegenover een mogelijke redenering van dien aard stelden de hier aan het woord zijnde leden dat het juist ook psychologisch van groot belang is van de druk onder de rechtstreekse ministeriële verantwoordelijkheid te vallen bevrijd te zijn.

Ter afsluiting van deze opmerkingen van algemene aard stelden de leden van de fractie van D'66 de regering de volgende vragen:

1. Waarop is de veronderstelling gebaseerd dat het Nederlandse volk en dus haar vertegenwoordiging thans anders denkt dan ten tijde van behandeling van wetsvoorstel 15 673?
2. Welke zwaarwegende inhoudelijke bezwaren zijn er tegen een regeling waarin tot leden van het koninklijk huis zijn geroepen:
 - a. de koning als hoofd van het koninklijk huis;
 - b. de vermoedelijke opvolger van de koning;
 - c. de kinderen van de koning en van de vermoedelijke opvolger van de koning, indien zij krachtens de Grondwet de koning kunnen opvolgen;
 - d. de broers en de zusters van de koning, indien zij krachtens de Grondwet de koning kunnen opvolgen;
 - e. een koning die afstand van de kroon heeft gedaan.
3. Kan de regering aan de hand van enkele voorbeelden duidelijk maken hoe zij de grens bepaalt, opgenoemd op blz. 6 van de memorie van toelichting, die overschreden kan worden door leden van het koninklijk huis ten detrimente van het koningschap?

De leden van de S.G.P.-fractie hadden met belangstelling uitgezien naar de uitwerking die de regering zou geven aan artikel 39 van de Grondwet. Ofschoon hen niet gebleken is dat zich in de jaren sinds 1972 echte problemen of politieke verwickelingen hebben voorgedaan ten aanzien van de vraag welke personen tot de kring van het koninklijk huis gerekend moeten worden, meenden deze leden dat de regering terecht – opnieuw – tracht uitvoering te geven aan een sinds 1972 bestaande grondwettelijke opdracht. Het ontbreken van een regeling deed naar hun opvatting afbreuk aan de betreffende grondwetsbepaling. Nadat tenminste drie kabinetten sinds 1972 pogingen ondernomen hebben om tot een regeling te komen, zouden deze leden wensen dat het in deze kabinetsperiode zou gelukken om een regeling tot stand te brengen.

Gelet op de geschiedenis sinds 1972 en met name op de gang van zaken met betrekking tot wetsvoorstel 15 673 vroegen deze leden over welke zekerheid de regering beschikt dat het thans ingediende wetsvoorstel op een brede politieke overeenstemming berust. Deze leden stelden deze vraag omdat zij het minder wenselijk oordeelden dat zou blijken dat het regeringsvoorstel in het parlement op een meerderheid van slechts een enkele stem zou mogen rekenen. Op welke wijze heeft de regering zich vergewist van de aanwezigheid van een brede politieke basis voor haar voorstellen?

De G.P.V.-fractie had met instemming kennis genomen van de inhoud van het wetsvoorstel. Hoewel zij destijds enkele bezwaren had tegen de in wetsvoorstel 15 673 voorgestelde regeling, had zij begrip gehad voor het intrekken van het voorstel na de aanvaarding van het amendement-Brinkhorst.

Naar het oordeel van deze fractie bevat het onderhavige wetsvoorstel een duidelijk en bevredigend criterium ter vaststelling van de leden van het koninklijk huis. Terecht is aansluiting gezocht bij de grondwettelijk bepaalde kring van potentiële opvolgers. Zij stemde ermee in dat hierbij de consequentie is getrokken dat, anders dan was voorgesteld in wetsvoorstel 15 673, bij overgang van het koningschap het lidmaatschap van het koninklijk huis niet behouden blijft voor allen, die voordien lid waren van het koninklijk huis. Deze fractie sprak tevens haar waardering uit voor het voorstel dat ook echtgenoten van leden van het koninklijk huis het lidmaatschap krijgen. Terecht wordt er in de toelichting op gewezen dat de nauwe band van het huwelijk niet toestaat dat in dezen onderscheid tussen de echtgenoten wordt gemaakt.

2. Criteria voor de bepaling wie lid zijn van het koninklijk huis

Over de ministeriële verantwoordelijkheid wilden de leden behorende tot de P.v.d.A.-fractie kort zijn. Na de uitvoering gedachtenwisseling hierover

bij het wetsvoorstel 15673 en de herziening van de Grondwet – waarbij bleek dat op dit punt grote overeenstemming tussen regering en Kamer bestond – wilden deze leden uitsluitend vragen of zij mochten aannemen, dat op dit punt alles hetgeen toen door de regering hierover is gezegd nog volledig geldig is. De beschouwingen van de regering op bladzijde 5 en 6 van de memorie van toelichting wijzen in die richting. In dit verband hadden deze leden nog een vraag. Op blz. 5 van de memorie van toelichting wordt gesteld, dat ook andere familieleden van de Koning, stelselmatig dan wel min of meer incidenteel, door de Koning kunnen worden betrokken bij de uitoefening van zijn functie. Deze leden stelden dat hier niet moet worden gelezen «andere familieleden» maar «andere leden van het koninklijk huis». De Koning kan zonder instemming van de regering de ministeriële verantwoordelijkheid niet activeren. Moet voor het betrekken van andere leden van het koninklijk huis bij de uitoefening van de koninklijke functie vooraf toestemming door de regering worden verleend?

Het onderhavige wetsvoorstel, zo meenden de leden van de C.D.A.-fractie, acht essentieel voor het lidmaatschap van het koninklijk huis de mogelijke betrokkenheid van bloed- en aanverwanten van de Koning bij de uitoefening van de koninklijke functie, los van de staatsrechtelijke functie van de Koning. Daaruit trekt de regering, na afweging van andere mogelijkheden, de conclusie, dat naast de Koning, zij, die tot de troonopvolging geroepen kunnen worden, lid dienen te zijn van het koninklijk huis. Deze leden konden zich zeer wel in deze beleidsbeslissing vinden. Het gelijk zijn voor de wet, als vertrekpunt voor mogelijke troonopvolgers, moet het lidmaatschap van het koninklijk huis insluiten, zo meenden zij. Daarmee wordt, voor allen die tot troonopvolging geroepen kunnen worden, derhalve een gelijke positie tot stand gebracht.

Materieel kan het functioneren van de ministeriële verantwoordelijkheid in betekenis afnemen naarmate een mogelijke troonopvolger minder waarschijnlijk ook tot daadwerkelijke opvolging zal kunnen worden geroepen, feitelijk komt dit onderscheid ook thans reeds tot uitdrukking in bijvoorbeeld het Financieel Statuut voor het Koninklijk Huis, waarin een nominatieve beperking is aangebracht ten aanzien van hen, die recht op een uitkering uit 's Rijks kas hebben. Deze financiële regeling kan echter, zo meenden de leden behorend tot de C.D.A.-fractie niet de enige norm zijn, waaraan het lidmaatschap van het koninklijk huis mag en kan worden getoetst.

De hier aan het woord zijnde leden konden zich evenzeer vinden in de opvatting van de regering, dat een Koning, die afstand van de Kroon heeft gedaan, lid van het koninklijk huis blijft. Zijn verbondenheid en dienstbaarheid met/aan het Nederlandse volk heeft zich, vaak gedurende vele tientallen jaren, zo nadrukkelijk gemanifesteerd dat alleen daarin reeds voldoende redenen moet worden gevonden voor het voorstel van de regering vervat in artikel 1 lid b.

De leden behorend tot de C.D.A.-fractie zouden in dit verband nog het volgende willen vragen. Uit het wetsvoorstel blijkt, dat in beginsel alleen zij, die krachtens erfopvolging voor de troon in aanmerking komen lid kunnen zijn van het koninklijk huis. Daarnaast echter omvat het lidmaatschap ook personen, zoals in artikel 2 vermeld, die niet voor troonopvolging in aanmerking komen. Uiteraard zal de Koning, afstand van de Kroon gedaan hebbend, niet opnieuw in aanmerking komen voor het dragen van de Kroon, gelet op artikel 27 Grondwet, waarin afstand hetzelfde rechtsgevolg heeft als overlijden. Krachtens ditzelfde artikel 27 van de Grondwet zijn de, na de afstand geboren kinderen, van de erfopvolging uitgesloten, behoudens het bepaalde in artikel 26 Grondwet. Daar het criterium van de erfopvolging centraal staat, namen de tot de C.D.A.-fractie behorende leden aan, dat deze kinderen in tegenstelling tot hun vader en moeder, het lidmaatschap van het koninklijk huis niet zullen bezitten.

De leden van de C.D.A.-fractie concludeerden uit de memorie van toelichting dat zij die ingevolge artikel 28 lid 2 van de Grondwet een

huwelijk aangaan buiten bij de wet verleende toestemming, daarmee geen lid meer zijn van het koninklijk huis. Gaarne vernamen deze leden een reactie op deze conclusie.

De hier aan het woord zijnde leden hadden gaarne een nadere uiteenzetting op de vraag of er een verband kan zijn tussen de hun inziens terechte stelling in de memorie van toelichting dat een potentiële opvolger geen «afstand kan doen van zijn recht op opvolging» en artikel 4 van dit wetsvoorstel betreffende het ontslag als lid van het koninklijk huis. Welke is precies de positie van de Koning zelve hier?

De leden van de C.D.A.-fractie concludeerden uit de memorie van toelichting dat de koning zoals bedoeld in artikel 1, als hoofd van het koninklijk huis, gelet op het onverbreekelijke verband tussen het koninklijk huis en het openbaar belang, zoals uit de gehele memorie van toelichting blijkt, de onschendbare koning is. Hetgeen naar de mening van deze leden betekent dat voor het functioneren van de koning als hoofd van het koninklijk huis de volledige ministeriële verantwoordelijkheid geldt.

Het was de leden van de C.D.A.-fractie opgevallen, dat in de memorie van toelichting de motivering voor het lidmaatschap van het koninklijk huis toch eigenlijk op twee gedachten hinkt. Enerzijds meent de regering, dat de mogelijkheid van troonopvolging beslissend en essentieel is, anderzijds verwijst zij een en andermaal, zij het in onderscheidende bewoordingen, naar het functioneren van de ministeriële verantwoordelijkheid. Deze leden konden voor dit «dualisme» gegeven de moeilijke materie zeker begrip opbrengen. Zij meenden evenwel daaraan toch enkele vragen te moeten verbinden. Waarom, zo vroegen zij, spreekt de regering bij voorbeeld op blz. 5 en 6 van de memorie van toelichting over familieleden die hetzij stelselmatig hetzij incidenteel door de koning bij de «uitoefening van zijn functie worden betrokken» en op blz. 4 over «gedragingen ten gevolge van hun feitelijke positie ten opzichte van de Kroon» die het openbaar belang raken. Welk onderscheid is er tussen «betrekken door» en «feitelijke positie ten opzichte van de Kroon»?

De leden van de C.D.A.-fractie wensten nadrukkelijk de vraag aan de regering voor te leggen of bij aanvaarding van dit wetsvoorstel zonder meer komt vast te staan dat de ministeriële verantwoordelijkheid nog slechts zal gelden voor de leden van het koninklijk huis en derhalve niet voor het optreden van de leden van de koninklijke familie, die geen lid zijn of niet meer zijn van het koninklijk huis.

Deze leden wensten hieraan toe te voegen, dat zij erkennen, dat het functioneren van de ministeriële verantwoordelijkheid voor de leden van het koninklijk huis, niet zijnde de koning, steeds een afgeleide is geweest en ook zal blijven. Ook voor die leden zal echter de in deze tijd vrijwel tot gemeen goed geworden regel moeten zijn, dat zij recht hebben op eerbiediging van de hun toekomstige persoonlijke vrijheid. Die persoonlijke vrijheid zal ook de koning, die afstand van de kroon heeft gedaan, in grotere mate bezitten dan tijdens de uitoefening van zijn ambt. Dat evenwel een vroegere kroondrager, wellicht het dichtst bij de koning staat, behoeft niet te zeer in twijfel te worden getrokken om alleen daaruit reeds te kunnen afleiden, dat hij het lidmaatschap van het koninklijk huis automatisch dient te behouden, óók in relatie tot het functioneren van de ministeriële verantwoordelijkheid.

De leden van de C.D.A.-fractie hadden gaarne dat nader ingegaan wordt op de situatie na ontbinding van het huwelijk door echtscheiding en de consequenties daarvan voor het lidmaatschap van het koninklijk huis.

Ook wensten deze leden in dit verband nog geïnformeerd te worden over de opvatting van de regering ten aanzien van potentiële troonopvolgers, die wel de Nederlandse nationaliteit hebben, doch niet in Nederland wonen. Voor hen zal de ministeriële verantwoordelijkheid nauwelijks kunnen functioneren. Welke positie nemen zij met betrekking tot het lidmaatschap van het koninklijk huis in?

In verband met verschillende andere beschouwingen hadden de leden van de C.D.A.-fractie reeds eerder in dit voorlopig verslag opmerkingen gemaakt over het functioneren van de ministeriële verantwoordelijkheid. Zij meenden, dat in het algemeen gezegd kan worden, dat de opvatting van de regering ten aanzien van het effectueren daarvan hun instemming kon wegdragen. Kan de regering reeds mededelen of de tot stand gekomen regeling ook in de praktijk heeft aangetoond goed te kunnen werken?

Deze leden wensten de opvatting van de regering te onderstrepen, dat de ministeriële verantwoordelijkheid niet bij wet kan worden geregeld, omdat die verantwoordelijkheid, ook onderscheiden naar gelang de positie van de verschillende leden van het koninklijk huis, niet in rechtsregels te vatten zal zijn.

De leden, behorende tot de C.D.A.-fractie hadden de opmerkingen van de regering over de «staatsrechtelijke functie van de koning» aldus begrepen, dat daaronder de effectuering wordt verstaan van de Grondwettelijke onschendbaarheid van de koning, die de ministers verantwoordelijk maakt. Het is derhalve, om met v. d. Pot-Donner te spreken «met de onschendbaarheid van de koning in strijd hem in de politieke discussie te betrekken, zoals zich ook het gebruik heeft gevestigd, dat de leden van zijn huis daarbuiten worden gelaten, hetgeen op zich reeds een aanwijzing is, dat men de koning niet ziet als een willekeurige ambtsdrager, maar als het tegenwoordig hoofd van een huis, dat in zijn geheel met de staat is verbonden». Slechts het middel om de eenheid van de Kroon te effectueren, nl. het eventueel aanbieden van ontslag door de ministers, zal niet kunnen functioneren in de verhouding tussen de ministers en de overige leden van het koninklijk huis.

Getroffen waren deze leden door de opmerking in het Nader Rapport dat met huis in artikel 41 de hofhouding en de particuliere levenssfeer van de koning wordt bedoeld. Deze leden konden daarin een eind met de regering meegaan, maar de regering wil hiermee toch niet zeggen dat er geen ministeriële verantwoordelijkheid bestaat voor het «huis» zoals bedoeld in artikel 41 Grondwet. In wezen verwijst dit artikel toch expliciet naar de ministeriële verantwoordelijkheid? Kan de regering de ministeriële verantwoordelijkheid voor het «huis», zoals bedoeld in artikel 41 Grondwet, nader uiteenzetten?

Een van de hoofdmotieven om te komen tot een nauwkeuriger vaststelling van de omvang van het koninklijk huis is, zo meenden de leden van de V.V.D.-fractie, gelegen in de wens om een duidelijke omgrenzing te geven aan de ministeriële verantwoordelijkheid voor de handel en wandel van verwanten van de koning. Kort weergegeven komt de redenering er dan op neer, dat deze ministeriële verantwoordelijkheid zou moeten gelden voor leden van het koninklijk huis, niet voor leden van de koninklijke familie. Door te regelen wie lid zijn van het koninklijk huis, zou de wetgever dan kunnen vaststellen, voor welke leden van de koninklijke familie (namelijk zij die niet lid van het huis zijn) geen enkele ministeriële verantwoordelijkheid behoeft te gelden. De niet-leden van het huis zou aldus een zo groot mogelijke bewegingsvrijheid gelaten kunnen worden.

De leden van de V.V.D.-fractie stelden vast, dat de ministeriële verantwoordelijkheid, welke hier in het geding is, slechts de zogenaamde indirecte ministeriële verantwoordelijkheid is. Daar waar de onschendbare koning onder de volle ministeriële verantwoordelijkheid valt, wordt de ministeriële verantwoordelijkheid ten opzichte van iedere andere persoon geactiveerd indien en voorzover het openbaar belang geraakt wordt. De kans daarop lijkt groter voor personen die de koning nabij staan. Wanneer een persoon, of hij nu wel of geen lid van het koninklijk huis dan wel van de koninklijke familie is, het functioneren van het staatshoofd bemoeilijkt, zal de regering moeten overwegen wat haar te doen staat. De volksvertegenwoordiging kan haar daarop aanspreken. De leden hier aan het woord meenden hieruit te mogen concluderen, dat er tussen leden en niet-leden van het koninklijk huis op het punt van de ministeriële verantwoordelijkheid geen principieel verschil bestaat. Deelt de regering deze redenering?

Een andere zaak, welke in de ogen van de leden van de V.V.D.-fractie evenwel los staat van het vraagstuk van de ministeriële verantwoordelijkheid – betreft de wenselijkheid om aan zoveel mogelijk verwanten van de koning een zo groot mogelijke ruimte te laten tot het inrichten van hun eigen leven. Dit punt wierp bij deze leden een andere vraag op over de implicatie van het lidmaatschap van het koninklijk huis. Noch in het wetsvoorstel, noch in bestaand geschreven recht, wordt enige aanduiding gegeven van taken, welke het lidmaatschap van het koninklijk huis met zich zou meebrengen. Het kwam deze leden voor, dat het zijn van lid van het koninklijk huis ook geenszins de verplichting met zich meebrengt om de koning in het vervullen van de koninklijke functie bij te staan. Is deze veronderstelling juist? Wil de regering bevestigen, dat alle verwanten van de koning, ook zij die lid zijn van het koninklijk huis, de vrijheid hebben om af te zien van het bijstaan van de koning bij de vervulling van diens taak? En dat zij, zo zij dat willen, zelf een maatschappelijke functie kunnen kiezen, die hen aanspreekt? Deze leden veronderstelden, dat middels deze opvatting de eigen levensruimte voor de verwanten van de koning zoveel mogelijk intact wordt gelaten, hetgeen zij een goede zaak achtten.

In het verlengde hiervan deelden de leden van de V.V.D.-fractie mede, dat zij verwonderd waren over de passages in de memorie van toelichting, waarin wordt gesproken over de «interne» werking van de ministeriële verantwoordelijkheid. De regering stelt, dat de ministeriële verantwoordelijkheid intern erop is gericht leden van het koninklijk huis te ondersteunen bij de vervulling van hun taken. Deze leden vroegen, wat voor steun hierbij wordt bedoeld? Dat een lid van het koninklijk huis, dat vrijwillig bereid is de Koning bij te staan bij het vervullen van enige taken, daartoe faciliteiten ter beschikking worden gesteld, ligt voor de hand. Maar wat heeft dat te maken met het staatsrechtelijke leerstuk van de ministeriële verantwoordelijkheid? Is het leggen van dit verband niet verwarrend?

Al met al hadden de leden van de V.V.D.-fractie de indruk, dat de gevolgen van het wetsvoorstel minder verstrekkend zijn, dan wel wordt aangenomen. Strikt genomen regelt het wetsvoorstel voor welke van 's Konings verwanten bepaalde rechtsgevolgen kunnen intreden, zoals bij voorbeeld het adviseerend lidmaatschap van de Raad van State. Het regelt niet, en kan ook niet regelen, de omvang van de ministeriële verantwoordelijkheid voor deze verwanten. Met de regering kwam het deze leden voor, dat er tussen de verschillende verwanten van de Koning een veel belangrijker onderscheidend criterium is, te weten dat van artikel 25 van de Grondwet. Hierin wordt aan de bloedverwantschap tot en met de derde graad een publiekrechtelijk rechtsgevolg verbonden, te weten het zijn van potentieel troonopvolger. Van dit recht op opvolging kan tevoren geen afstand worden gedaan. Met dit gegeven zal bij het al dan niet activeren van de indirecte ministeriële verantwoordelijkheid veeleer rekening (dienen te) worden gehouden dan met het al of niet zijn van lid van het koninklijk huis.

Op grond van al het vorenstaande konden de leden van de V.V.D.-fractie zich vinden in de hoofdlijn van het wetsvoorstel. Deze leden constateerden, dat het wetsvoorstel minder ver gaat dan het vorige regeringsvoorstel uit 1979. De voorgestelde regeling komt erop neer, dat bij troonswisseling de leden van het koninklijk huis, die verder dan de derde graad van het nieuwe staatshoofd komen te staan, geen lid meer zullen zijn van het huis. Dit voorstel komt overeen met het oorspronkelijke CDA/VVD-amendement uit 1980 ter zake, dat destijds niet meer in stemming kwam. Het verheugt deze leden, dat de regering dit amendement nu heeft overgenomen.

De leden van de S.G.P.-fractie onderschreven de stelling van de regering in de memorie van toelichting dat een regeling inzake het lidmaatschap van het koninklijk huis in zichzelf duidelijkheid dient te bevatten over de kring van leden van het koninklijk huis en dat de regeling voor lange tijd gelding moet hebben. Ook onderschreven deze leden de opvatting dat het voor de hand ligt om voor een dergelijke regeling aansluiting te zoeken bij de grondwettelijke regeling van de erfopvolging.

De regering heeft opnieuw gekozen voor een formeel wettelijke regeling. De Staatscommissie Cals/Donner stelde in haar advies van 18 juni 1970 voor om de weg van een algemene maatregel van bestuur te kiezen. Kunnen de bewindslieden nog eens aangeven waarom zij het niet wenselijk oordelen om dit advies op te volgen? Deze leden vroegen nog eens aandacht voor de suggestie van de Staatscommissie omdat naar hun indruk in het wetsvoorstel, evenals bij de opnemng van artikel 39 van de Grondwet, door de beide redenen voor de regeling van het lidmaatschap van het koninklijk huis, namelijk de speciale rechtsgevolgen verbonden aan dat lidmaatschap enerzijds en de betekenis van de ministeriële verantwoordelijkheid inzake het koninklijk huis anderzijds, een zekere spanning bij de vormgeving van een wettelijke regeling wordt opgeroepen. Mede op grond van de voorgeschiedenis van het wetsvoorstel hadden deze leden de indruk dat er niet zozeer bezwaren bestaan tegen een vrij ruime kring van leden van het koninklijk huis als wel tegen de gevolgen daarvan voor de ministeriële verantwoordelijkheid. Als deze indruk juist is, kan, naar een aanvankelijke gedachte van deze leden, wellicht overwogen worden om het lidmaatschap van het koninklijk huis bij formele wet te regelen en de ministeriële verantwoordelijkheid bij een gemakkelijker aanpasbare algemene maatregel van bestuur. Is deze aanpak door de regering overwogen? Zo neen, waarom niet?

De spanning, waarop deze leden hiervóór doelden, meenden zij terug te vinden in de toelichting die de regering onder punt 3 (criteria voor de bepaling wie lid zijn van het koninklijk huis) verschaft. Weliswaar wordt op blz. 5 van de memorie van toelichting als het criterium voor de omvang van de kring der leden van het koninklijk huis genoemd: alle leden van de koninklijke familie, die de Koning kunnen opvolgen. Op blz. 4 lazen deze leden echter in de openingszin van punt 3 dat de regering voor de vraag wie lid zijn van het koninklijk huis «de mogelijke betrokkenheid van bloed- en aanverwanten van de Koning bij de uitoefening van de koninklijke functie» essentieel acht. In de geciteerde woorden beluisteren deze leden een criterium met zelfstandige betekenis. Is deze zienswijze juist? Dekken beide criteria elkaar volkomen? Het laatstgenoemde criterium kwam deze leden voor als te zijn geformuleerd met het oog op de ministeriële verantwoordelijkheid voor de leden van het koninklijk huis, terwijl het eerstgenoemde criterium veel meer is toegespitst en afgestemd op de omschrijving van de kring van leden van het koninklijk huis als zodanig.

Een regeling van de ministeriële verantwoordelijkheid, en dan met name die voor de overige leden van het koninklijk huis buiten de Koning, zal toch kunnen variëren naar tijd, plaats en omstandigheden, alsmede de positie als mogelijke troonopvolger en functie bij de uitoefening van de koninklijke functie. Is het noodzakelijk om de volle ministeriële verantwoordelijkheid van toepassing te laten zijn op alle leden van het koninklijk huis vanwege het enkele feit dat zij mogelijk te eniger tijd tot het koningschap geroepen zouden kunnen worden en die daarom geacht worden steeds in enigerlei mate betrokken te zijn bij de uitoefening van de koninklijke functie? Is hier generlei onderscheid geboden bij voorbeeld naar de rang, welke het betrokken lid van het koninklijk huis inneemt in de reeks van opvolgers?

Met betrekking tot het functioneren van de ministeriële verantwoordelijkheid voor het optreden van de leden van het koninklijk huis zouden deze leden nog gaarne enige informatieve vragen stellen. Op welke wijze is er sprake van coördinatie van de realisering van de ministeriële verantwoordelijkheid aan de zijde van het koninklijk huis en aan de zijde van de ministerraad? Welke rol en verantwoordelijkheid is daarbij aan de minister van binnenlandse zaken, als eerste raadsman van de Koning in staatsrechtelijke aangelegenheden, toegekend? Welke functie vervult in dit verband het kabinet van de Koningin? Brengt het dragen van ministeriële verantwoordelijkheid voor de leden van het koninklijk huis mee dat de gebruikelijke beveiligingsmaatregelen zich ook tot alle personen, behorende tot de kring van leden van het koninklijk huis, uitstrekken? Strekken deze maatregelen zich ook uit tot alle min of meer permanent in het buitenland verblijvende leden?

Terwijl de uitoefening van de staatsrechtelijke koninklijke functie geheel door de Koning moet worden verricht, wordt de Koning in het vervullen van andere taken bijgestaan door leden van het koninklijk huis. Kunnen ook in de toekomst andere familieleden van de Koning, niet-leden van het koninklijk huis stelselmatig dan wel meer incidenteel, door de Koning bij de uitoefening van zijn functie betrokken worden? Is de Koning volledig vrij in de keuze welke familieleden, al dan niet leden van het koninklijk huis, bij de vervulling van zijn functie betrokken worden?

3. Verdere afbakening van de kring der leden van het koninklijk huis

De leden behorende tot de P.v.d.A.-fractie wilden hier nog twee opmerkingen maken.

In de eerste plaats merkten zij op, dat de juiste stelling van de regering, dat de Wet financieel Statuut koninklijk huis geen uitputtende betekenis heeft ten aanzien van de vraag, wie lid zijn van het koninklijk huis ook niet omgekeerd mag worden. Wie lid is van het koninklijk huis kan daaraan geen financiële aanspraken ontlenen. Met andere woorden, alleen aan het financieel statuut zelve kunnen dergelijke aanspraken worden ontleend.

In de tweede plaats vroegen deze leden, of het wel juist is een weduwe of weduwnaar op grond van artikel 2, tweede lid, het lidmaatschap van het koninklijk huis voor de daar vastgestelde tijd te laten behouden. Is dit onderdeel van artikel 2 niet in strijd met het algemene beginsel van artikel 1, dat alleen voor erfopvolgers en hun partners het lidmaatschap blijft bestaan? Als de erfopvolging vervalt door het vooroverlijden van degene, die de kroon zou kunnen beërven, zou ook voor de langstlevende het lidmaatschap op dat moment dienen te eindigen.

Met inachtneming van de eerder genoemde hoofdlijn hadden de leden van de V.V.D.-fractie er toch behoefte aan nog een aantal vragen te stellen en opmerkingen te plaatsen.

De eerste afwijking van de hoofdregel, dat leden van het koninklijk huis zijn diegenen, die de koning kunnen opvolgen, is de oud-koning die afstand heeft gedaan van het koningschap. De regering vermeldt hiervoor als motivering, dat zij geen termen aanwezig acht om dit lidmaatschap te beëindigen; alsmede, dat een oud-koning het land grote diensten kan bewijzen. De leden hier aan het woord vonden deze motivering niet overtuigend. Het geval laat zich immers zeer wel indenken, dat een tot de troon geroepene direct, na een zeer korte ambtsvervulling abdiceert. In zulk een geval ligt een voortgezet lidmaatschap allerminst voor de hand. Een facultatief gestelde bepaling verdient hier wellicht de voorkeur. Hierdoor wordt ook beter aangegeven, dat in zulk een geval sprake is van afwijking van het hoofdcriterium van de regering. Wil de regering hierop ingaan?

Een andere afwijking van de hoofdregel betreft de echtgenoten van leden van het koninklijk huis. Dat zij lid zijn ligt voor de hand. De leden van de V.V.D.-fractie konden zich daarin vinden. Het lijkt logisch om dit lidmaatschap te doen eindigen bij de beëindiging van het huwelijk, of dit nu door overlijden dan wel door echtscheiding geschiedt. Het motief dat de regering aanvoert om aanverwanten lid te laten zijn (te weten: «de nauwe band van het huwelijk») geldt niet meer voor een weduwe of weduwnaar. Ook hierop vroegen deze leden de regering nader in te gaan.

Anderzijds konden de leden van de V.V.D.-fractie zich voorstellen, dat er enige omstandigheden denkbaar zijn, welke reeds bij voorbaat zouden moeten leiden tot afwijking van de voorgestelde hoofdlijn. Zij vroegen in dit verband hoe de regering denkt te handelen in geval van het bezit van meerdere nationaliteiten. Zij dachten hierbij bijvoorbeeld aan het geval van een mannelijke aanverwant, die zijn oorspronkelijke nationaliteit behoudt. Wat zou het gevolg zijn, indien deze in buitenlandse krijgsmacht zou (moeten) treden? En dient niet bij voorbaat uitgesloten te zijn, dat een lid van het koninklijk huis behoort tot een ander regerend vorstenhuis? Voorts

leek het deze leden weinig zinvol om een lidmaatschap te continueren bij blijvende vestiging in het buitenland. Is het niet beter om voor het lidmaatschap het ingezetenschap als vereiste te hanteren? Tenslotte vroegen zij de regering in dit verband een reactie op de gedachte om het lidmaatschap voor hen die daarvoor op grond van de hoofdregel in aanmerking komen te doen ingaan bij het bereiken van de meerderjarigheid (voor zover het althans niet de Koning zelf betreft).

De leden van de fractie van D'66 onderschreven de opvatting dat de weduwe of weduwnaar het lidmaatschap van het koninklijk huis verliest na overgang van het koningschap indien de overleden echtgenote of echtgenoot in leven door die overgang het lidmaatschap zou hebben verloren.

De leden van de S.G.P.-fractie was niet geheel duidelijk geworden wat bedoeld wordt met de op één na laatste alinea van blz. 6 van de memorie van toelichting. Deze alinea, handelend over het vervallen van het lidmaatschap van het koninklijk huis van de weduwe of weduwnaar van een lid van het koninklijk huis indien na het intreden van de staat van weduwe of weduwnaar een overgang van het koningschap plaatsvindt, is blijkbaar ingegeven door een opmerking van de Raad van State naar aanleiding van de haar ter advisering voorgelegde stukken. Staat vast dat het standpunt van de regering overeenstemt met dat van de Raad van State terzake?

Voorts vroegen deze leden met betrekking tot de hierboven aangegeven passage in de memorie van toelichting in welke situaties sprake is van overgang van het koningschap. In de bedoelde passage, die dient ter toelichting van artikel 2, tweede lid, wordt de voorgestelde regeling verdedigd met een beroep op het criterium dat aan het wetsvoorstel ten grondslag ligt. Toch was bij deze leden de vraag gerezen of het, aannemende dat de bepaling juist is verstaan, wel zo logisch is om een lidmaatschap-in-afgeleide-zin te laten vervallen om een reden gelegen in omstandigheden die zich geheel buiten de betrokkene om voltrekken.

4. Beëindiging van het lidmaatschap

De leden behorende tot de CDA-fractie stelden een nadere toelichting zowel met betrekking tot het hanteren van een koninklijk besluit als bedoeld in artikel 4 als ten aanzien van de criteria, die het verlenen van ontslag mogelijk maken, zeer op prijs. Toetsing aan het staatsbelang achtten zij logisch, doch in de memorie van toelichting in het geheel niet nader uitgewerkt.

Deze leden meenden, dat in het licht van artikel 1 van dit wetsvoorstel, artikel 4 vragen oproept. Het voorstel immers bindt het lidmaatschap van het koninklijk huis aan het zijn van gerechtigde tot de troon. Evenwel: een tot de troon gerechtigde kan geen afstand van dit recht doen. De vraag rijst dan of een tot de troon gerechtigde door ontslag te vragen als lid van het koninklijk huis niet indirect afstand doet van de erfopvolging? Zit er, zo vroegen deze leden, dus niet een tegenstrijdigheid in artikel 4 voor zover dit artikel ook betrekking heeft op troongerechtigde leden van het koninklijk huis? Hoe kan in dit kader de toetsing aan het staatsbelang functioneren, juist omdat een dergelijk ontslag een troongerechtigde kan raken?

Ten aanzien van het ontslagbeleid vroegen de leden van de VVD-fractie de regering nader toe te lichten, hoe ruimhartig zij van plan is zich op te stellen jegens ontslagaanvragen op eigen verzoek. Zal zij een dergelijke aanvraag, behoudens uitzondering, inwilligen? In welk soort gevallen stelt de regering zich voor ongevraagd ontslag te bevorderen? Ziet de regering ongevraagd ontslag als een soort sanctie jegens een lid van het koninklijk huis? Ten aanzien van de ontslagprocedure vroegen de leden hier aan het woord nog of vrijwillig ontslag kan worden aangevraagd door een minderjarig lid van het koninklijk huis?

Vervolgens stelden deze leden de vraag aan de orde, of de bepaling dat ontslag wordt verleend bij koninklijk besluit ook een ontslag bij wet uitsluit. In hun ogen is ook een ontslag verleend bij een ad hoc wet (eventueel in de vorm van een initiatiefwet) mogelijk op grond van de tekst van artikel 39 van de grondwet. Zulk een wet moet dan worden beschouwd als een lex specialis ten opzichte van de organieke wet.

Voorts vroegen zij of een ontslag – op eigen verzoek dan wel ongevraagd verleend – onherroepelijk is. Of zagen zij het juist, dat een lid van de koninklijke familie, dat eerder is ontslagen als lid van het koninklijk huis, bij ad hoc wet in het lidmaatschap kan worden hersteld?

De leden van de fractie van D'66 achtten het van belang dat een lid van het koninklijk huis vrijwillig ontslag kan nemen, dus ontslag op eigen verzoek uit de status van het lid van het koninklijk huis. De memorie van toelichting stelt dat ook bij deze vrijwilligheid bij afweging van de in het geding zijnde belangen het staatsbelang het doorslaggevende criterium is. Deze leden vroegen of iemand tegen zijn zin het staatsbelang mag worden opgedrongen. Is er niet zoiets als persoonlijke keuze en in hoeverre acht de regering daarmee dat staatsbelang gediend? Gaarne zagen de hier aan het woord zijnde leden een beschouwing van de regering hierover tegemoet.

De voorzitter van de commissie,
Faber

De griffier voor dit verslag,
Hordijk